

HVOR BLIVER DE AF?

Udsatte børn forsvinder fra fritidsinstitutioner efter folkeskolereformen

Af Jonathan Tybjerg

Torsdag den 6. oktober 2016, 05:00

Del:

Mere end hver fjerde udsatte barn kommer ikke i fritidstilbud efter folkeskolereformen. Tallet er faldet 5 procentpoint på kort tid. Det bekymrer både BUPL, eksperter og politikere, da det kan skade børnenes sociale udvikling ikke at komme i fritidsinstitution, lyder kritikken.

»Det er en velfærdsstat i krise, hvis man laver en børnemodel, hvor dem i krise bliver skubbet ud. Det er en falliterklæring, hvis vi har en velfærdsstat, der kun er optaget af den brede midte,« siger Børne- og Undervisningsordfører i Liberal Alliance Mørete Riisager. - Arkivfoto

Foto: Christian Liliendahl/Scanpix

Når skoledagen er omme trasker et stigende antal socialt udsatte børn hjem i stedet for at komme i fritidstilbud. Det fastslår en analyse, som Rambøll har foretaget for BUPL.

Analysen viser, at kun 73 procent af de udsatte børn i 0. til 3. klasse kommer i fritidsinstitution efter folkeskolereformen. Det er et fald på fem procentpoint siden reformen, og samlet set står 4.659 socialt udsatte børn uden for fritidsinstitutionerne.

Udsatte børn bruger fritidstilbudene væsentligt mindre end børn generelt.

Tallene bekymrer BUPL, da alternativet for de udsatte børn ofte er »en tom lejlighed« eller »forkerte miljøer som eksempelvis bander«, forklarer faglig sekretær Lars Søgaard Jensen. Den samme vurdering kommer fra en af Danmarks førende eksperter i pædagogik og folkeskole:

»Det er et problem, at man har nogle udsatte grupper, som ikke bliver en del af de her tilbud og i stedet kommer hjem til en tom lejlighed, hvor de ikke får den nødvendige støtte, som er vigtig for de her grupper,« siger Andreas Rasch-Christensen, Ph.d., forsknings- og udviklingschef hos VIA University College.

Rambølls undersøgelse bygger på registerdata fra Danmarks Statistik for alle børn, der gik i 0. -7. klasse i folkeskolen i 2014, da reformen var trådt i kraft. Andelen af børn i fritidsinstitutionerne er talt op i efteråret 2013 før reformen og i 2014 efter reformen.

Socialt udsatte børn er defineret ved en række forhold, der påvirker deres levevilkår. Typisk har de forældre, der kæmper med fattigdom, lav uddannelse og/eller svag tilknytning til arbejdsmarkedet samt sundhedsmæssige og sociale problemer.

Reform skulle styrke de svageste

Folkeskolereformen i 2014 havde ellers til hensigt at mindske betydningen af social baggrund, når det kom til børnenes faglige og sociale udvikling. Et af de væsentligste formål med reformen er, at flere børn og unge skal trives og blive dygtige, ligesom der er et konkret mål om at flere unge skal bestå folkeskolens afgangsprøve.

Både Andreas Rasch-Kristensen, BUPL og de partier, der står uden for folkeskolereformen, kritiserer den nu for at have den modsatte effekt på fritidsområdet.

»Det er en velfærdsstat i krise, hvis man laver en børnemodel, hvor dem i krise bliver skubbet ud. Det er en falliterklæring, hvis vi har en velfærdsstat, der kun er optaget af den brede midte,« lyder dommen fra Børne- og Undervisningsordfører i Liberal Alliance Merete Riisager

Hos Kommunernes Landsforening (KL) understreger man dog, at der er tale om frivillige tilbud, og valget derfor må være op til forældrene.

Stort problem

Faldet i antal af udsatte børn i fritidsinstitutioner svarer nogenlunde til tallene for andre børn. Derfor understreger KL, at »der ikke er et særligt fald i andelen af udsatte børn i fritidstilbuddene«.

Alligevel mener Andreas Rasch-Christensen, at det er tallet for de udsatte børn, der afkræver opmærksomhed. Mens de ressourcestærke børn har mange aktiviteter og går direkte fra skolen til håndbold- eller rideklubben, går de udsatte i langt højere grad hjem til en ensom eftermiddag. Det kan være problematisk for deres udvikling.

Om undersøgelsen

Rambølls undersøgelse bygger på registerdata fra Danmarks Statistik for alle børn, der gik i 0. -7. klasse i folkeskolen i 2014, da reformen indtraf.

Andelen af børn i fritidsinstitutionerne er talt op i efteråret 2013 før reformen og i 2014 efter reformen.

UDVID ↗

»Når man fokuserer på udsatte grupper og tidlige indsatser, fokuserer man ofte på deres kognitive færdigheder såsom sproglig og matematisk udvikling. Det er også vigtigt. Men deres sociale relationer skal man også understøtte i form af, at de har relationer til nogle andre børn og voksne. Undersøgelser viser, at det er vigtig videre hen rent uddannelsesmæssigt, at udsatte børn får understøttet deres sociale udvikling,« forklarer Andres Rasch-Christensen.

Ifølge BUPL går det imod samtlige målsætninger, som politikerne har for de danske børn:

»Hvis børn er inaktive i deres fritid eller kommer ud i uheldige miljøer, så lykkes man heller ikke med målsætningen om, at de skal uddannes og trives, og det er her, bekymringen sætter ind,« siger Lars Søgaard Jensen.

Positiv påvirkning

Studier af udsatte børn i vuggestue og dagpleje viser, at de, som er i daglig kontakt med pædagoger, klarer sig bedre i uddannelsessystemet end dem, der ikke møder pædagoger i deres hverdag.

I en analyse fra 2013 stiller Rambøll skarpt på de socialt udsatte børn i skolealderen. Analysen viser, at elever på skoler med mange pædagoger i indskolingen i højere grad kommer i gang med en ungdomsuddannelse. Den positive påvirkning forstærkes, hvis børnene går i SFO eller på fritidshjem.

Hvis man skal finde forskning, der ser på fritidstilbud isoleret set, skal man dog til Tyskland. Her viser et studie fra 2015, at pasningstilbud efter skole har en markant positiv virkning på udsatte børns sociale udvikling vurderet ud fra deres følelser, opførsel og forhold til jævnaldrende. Dermed giver de tyske fritidsinstitutioner børnene mere lige forudsætninger til resten af livet.

Oplagt sted at spare

Allerede inden folkeskolereformen blev gennemført, var der bekymring for, om de ressourcessvage forældre ville trække deres børn ud af fritidstilbuddene, da den længere skoledag betyder kortere tid i fritidsinstitutionerne og gør det til et oplagt sted for forældre at spare.

I forbindelse med reformen flyttede staten 1,2 milliarder kroner fra fritidsområdet til folkeskolen. Dertil har kommunerne ladet en del af deres budgetter følge åbningstiderne i fritidsinstitutionerne, så der er blevet skåret yderligere på fritidsområdet. Hos Kommunernes Landsforening vil man i stedet have tilbuddene til at blive en del af skoledagen:

»Vores vision er, at den udvidede skoledag bliver så god og spændende, at mange af de pædagogiske elementer og aktiviteter, der var i fritidstilbuddene tidligere, bliver en naturlig del af den nye skoledag. På den måde sikrer vi, at alle børn får de samme goder i skoledagen, som fritidstilbuddene før i tiden gav til mange, men desværre ikke alle børn,« skriver formand for Kommunernes Landsforenings Børne- og Kulturudvalg, Anna Mee Allerslev, i en mail til Ugebrevet A4.

Mange timer uden mor eller far

Andreas Rasch-Christensen anerkender, at det er folkeskolereformens formål at gøre fritidstilbuddene til en større del af skoledagen. Forskningslederen hæfter sig dog ved, at der er steder, hvor det ikke lykkes, og det er derfor han gerne vil have fokus på de udsatte børn:

»Bare fordi børn er længere i skole, så får de ikke nødvendigvis de positive relationer, som fritidstilbuddene også kan støtte«, understreger Andreas Rasch-Christensen.

Selvom skoledagen er blevet længere vil mange af børnene gå hjem omkring klokken 14 - og så kan der stadig gå lang tid, før mor eller far kommer hjem. Samtidig bliver børnene frataget en voksen pædagog, de kan betro sig til, forklarer Lars Søgaard Jensen fra BUPL.

»En del udsatte unge kan ikke betro sig til deres forældre. I den situation gælder det om at have voksne, der er rollemodeller og kan tage den rolle, og det er muligt i fritidstilbuddene,« siger han.

Umage politisk alliance

I debatten forud for folkeskolereformen, kritiserede Liberal Alliance og Enhedslisten, at skoledagens forlængelse ville gå hårdt ud over tiden i fritidsinstitution. De påtalte samtidig, at forældrebetalingen ikke fulgte med ned, da antallet af timer og aktiviteter i institutionerne blev beskåret. [Ugebrevet A4 har tidligere dokumenteret, hvordan timeprisen i landets SFO'er steg efter reformen.](#)

Hos Liberal Alliance bliver Børne- og Undervisningsordfører Mørete Riisager bekymret, når hun ser de nye tal for udsatte børn:

»Den børnemodel, man har sat op, tilgodeser i mindre grad de børn, man havde håbet på at nå«, siger hun med henvisning til, at folkeskolereformen skulle tilgodesee de udsatte børn.

Da fritidshjemmene begyndte at poppe op i byerne i starten af 1900-tallet var de for børn fra familier, hvor forældrene ikke selv kunne tage hånd om børnene. Fritidshjemmene var en erstatning for det, forældrene ikke kunne give, og sørgede for varme, mad og lektielæsning.

I mere end 50 år var fritidshjemmene et tilbud, der blev benyttet af de få, og i 1942 var der kun omkring 2.000 børn i fritidshjem. I takt med

UDVID ↗

Nogle ville mene, at det fra et liberalt udgangspunkt er forældrenes eget ansvar og valg, om deres børn kommer i fritidsinstitution. Hvorfor er det her en vigtig sag for Liberal Alliance?

»Det er en vigtig sag, fordi vi er optaget af, at de yderste børn får hjælp. Det brede flertal må gøre, hvad de vil. Det vigtigste er, at der er en sund og ordentlig aktivitet til dem, der har behov for det. At de udsatte børn får nogle fornuftige voksne at snakke med, et måltid mad sidst på eftermiddagen og en tryk ramme om socialt samvær«, forklarer Merete Riisager og minder om, at da fritidshjemmene blev oprettet for over 100 år siden, var det tiltænkt de udsatte børn.

Sammen med sine kollegaer fra Enhedslisten og Alternativet indgår Merete Riisager nu en umage politisk alliance i kampen for udsatte børn i fritidsinstitutioner. De tre partier foreslår Undervisningsministeren at sætte et forskningsprojekt eller en undersøgelse i gang, der kan kaste lys over forholdene

Det har ikke været muligt at få en kommentar fra Undervisningsminister Ellen Trane Nørby.

Et udsultet fritidsområde

Udover forældrenes manglende vilje til at betale for en kortere periode i fritidsinstitutionerne, betyder en faldende kvalitet ifølge BUPL, at flere børn forlader fritidsinstitutionerne - en tendens, der også gælder de udsatte børn. Det er ifølge Lars Søgaard Jensen en udvikling, der er startet allerede før folkeskolereformen. Han mener kommunerne i gennem en årrække har skåret ind i benet på fritidsinstitutionerne:

»Man har fra kommunal side udsultet fritidsområdet. De tilbud, der ikke er blevet skåret væk, er ramt så hårdt, at kvaliteten er blevet ringere,« siger Lars Søgaard Jensen.

Tal fra KL selv viser da også, at udgifterne til fritidstilbud er faldet op til reformen.

Hos BUPL frygter man, at det skal blive endnu værre. BUPL's lokale fagforeninger har gennemgået kommunernes budgettal for 2017 på skole- og fritidsområdet. 49 kommuner planlægger nedskæringer, mens der kun er udsigt til forbedringer i 7 kommuner.

Lars Søgaard Jensen mener, at kommunerne har for ensidigt et fokus på skolerne og glemmer fritidsdelen. Han mener, at den manglende kvalitet vil få børnene til at fravælge fritidstilbuddene.

»Hvis det ikke er godt nok, så stemmer de med fødderne,« forklarer han.

BUPL: Der skal mere fokus på trivsel

KL skriver i sit eget informationsmateriale til kommunerne, at manglende kvalitet får børn til at vælge fritidstilbuddene fra. I samme informationsmateriale står der, at folkeskolereformen udfordrer den eksisterende organisering på fritidsområdet både økonomisk og fagligt med risiko for, at flere børn fravælger tilbuddene.

Over for Ugebrevet A4 understreger KL, at man følger udviklingen tæt - især når det handler om de udsatte børn - og arbejder for, at kommunerne laver fritidstilbud, der er så gode, at forældrene vælger dem til.

»Men det er faktisk også vigtigt for os, at fritidstilbuddene ikke alene er afgørende for børnenes trivsel og udvikling mere,« skriver Anna Mee Allerslev og argumenterer for, at fritidstilbuddene skal være et tilvalg.

Hun ser det som naturligt og forventeligt, at udgifterne pr. barn til fritidstilbuddene falder i takt med, at børnene er der i kortere tid. Når de pædagogiske redskaber til gengæld rykker ind i skolen, kan man hjælpe flere børn end tidligere, skriver hun.

Lars Søgaard Jensen mener dog, at nedskæringerne går ud over ændringerne i tid. Han mener, at man er nødt til at få et nyt fokus på fritidsinstitutionerne og gøre tre ting:

»1. Der skal meget mere fokus på børns trivsel også i en sammenhæng mellem skole og fritid. 2. Man skal lave nogle sociale normeringer, så de institutioner, der har et særligt behov, også kan lave opsøgende og forebyggende arbejde. 3. Man skal sætte en prop i besparelserne og begynde at investere«

Om undersøgelsen

Rambølls undersøgelse bygger på registerdata fra Danmarks Statistik for alle børn, der gik i 0. -7. klasse i folkeskolen i 2014, da reformen indtraf.

Andelen af børn i fritidsinstitutionerne er talt op i efteråret 2013 før reformen og i 2014 efter reformen.

